

saknar en mer konsekvent genomförd handbok till den tidigkristna litteraturen. Det är inte så att man sjunker, om man ger sig ut med dessa fiskare. Men för den som söker en ny trålar genom de patristiska farvattnen rekommenderar jag hellre Hubert Drobners *Lehrbuch der Patrologie* (eng *The Fathers of the Church*).

Andreas Westergren
Doktorand, Lund

Jonathan Hill, Per Beskow & Maria Store: *Den kristna kyrkans historia* (Örebro: Libris förlag, 2008), 558 s.

Att skriva något så omfattande som den kristna kyrkans historia i ett band är egentligen en omöjlig uppgift. Ofta löses den genom att fokus läggs på ett eller ett fåtal historiska perspektiv, samtidigt som sådana avgränsningar i tid och rum görs, att det som ska vara hela kyrkans historia snarare blir kyrkans historia i ett högst begränsat område, under en begränsad tid av historien. Den engelske författaren och journalisten Jonathan Hills lösning blev tvärt om att försöka ta med så många perspektiv som möjligt, över största tänkbara geografiska område, över ett tidsspänn på två tusen år. Resultatet är förvånansvärt bra.

Den kristna kyrkans historia består av sju ton kapitel och saknar helt den traditionella, fyrdelade kyrkohistoriska periodiseringen i fornkyrka, medeltid, reformationstid och modern tid. Detta är en klar styrka, här rent av nödvändighet, då en sådan uppdelning framför allt är en konstruktion för den västeuropeiska kyrkohistorien. Till exempel saknar en term som medeltid egentligen relevans redan för den ortodoxa kyrkans historia. Hill följer i sina kapitel hellre en längre tidslinje inom ett visst geografiskt område, vilket tydliggör de historiska sammanhangen.

Detta framkommer inte minst i skildringen av de arianska och kristologiska striderna på 300- och 400-talen. Hill lyckas göra de teologiska skiljelinjerna så tydliga de kan bli i en översikt av detta slag. Därtill finns hela tiden den maktpolitiska dimensionen i konflikterna närvarande. Detta dubbla perspektiv mot kyrkans teologiska och politiska utveckling är något som i hela boken balanseras väl. Styrkan i de långa tidslinjerna visas bland annat i efterdyningarna av den kristologiska striden: Hill överger inte de självständiga kyrkor som bildades efter koncilierna i Efesos och Chalcedon efter år 451, utan fortsätter följa dem genom historien. Att Hill ibland ger plats åt mer kuriösa upplysningar som att den bysantinske kejsaren Zenon ska ha saknat knäskålar, gör ingenting eftersom det centrala i framställningen här förstås är Zenons inlägg i den kristologiska striden genom *Henotikon*.

Alla kyrkor och världsdelar får naturligtvis inte lika stort utrymme. Hill ger överlag utvecklingen i Nordamerika förhållandevis stor plats, inte minst de evangelikala rörelserna under 1900-talet. Ett intressant avsnitt handlar om föregående århundrade, då USA redan blivit ett religiöst mycket differentierat land. I södern fanns, framför allt i spåren av "the great awakening", en mer enhetlig religiositet än i det etniskt, kulturellt och religiöst mer splittrade norr. Dessa skillnader lyfts fram som en viktig faktor i den utveckling som ledde till det amerikanska inbördeskriget, något man sällan ser i den allmänna historieskrivningen om denna tid. Tyvärr skriver Hill trots detta att "Frågan som utlöste kriget var slaveriet" – en både förenklad och föråldrad uppfattning som däremot knappast skulle förekomma i ett modernt historiskt verk. En annan försummelse på det allmänna historiska planet är att Sverige helt glöms bort när huvudakterna i det trettioåriga kriget omtalas. Det ska dock framhållas att detta är två undantag i en osedvanligt välskrivna och saklig framställning även av det som inte omedelbart är kyrkohistoria.

Ett ämne som får något mindre utrymme än andra är kyrklig praxis (vilket står i fokus i Rasmussens och Thomassens jämförbara *Kristendomen. En introduktion*, 2007), även om goda skildringar av sådant som dopets, eukaristins och tidegärdens framväxt inte saknas. Större utrymme får den teologiska utvecklingen (vilken i gengäld får en mer undanskymd tillvaro i *Kristendomen*, allt vilket tydliggör de val en författare av ett översiktsverk måste göra). Hill förmedlar på ett bra sätt både det allmänna och det särpräglade teologiska tankegodset under en bestämd tid eller hos en individ. Kapitlet om liberalteologins framväxt, idégrund och konsekvenser under 1800- och 1900-talen är bara ett exempel på detta. Jag skulle vilja påstå att det inom ramen för denna stora kyrkohistoria ryms en god, om än helt översiktlig, teologihistoria.

Till den svenska utgåvan av *Den kristna kyrkans historia* har Per Beskow agerat redaktör på ett förtjänstfullt sätt. Beskow har getts frihet att i den löpande texten infoga uppgifter om svenska förhållanden och detta har berikat boken för oss svenska läsare. Även Maria Stores översättning förtjänar beröm. Bokens yttre utformning är vacker, med en rik bildsättning av hög kvalitet. Av hög kvalitet och relevans är även de illustrativa kartorna. En "kyrkohistorisk tidslinje" och ett tudelat person- och sakregister bidrar till att göra boken användbar som uppslagsverk. Jonathan Hills och Per Beskows försök att lösa det jag inledningsvis kallade en omöjlig uppgift, har blivit ett utmärkt översiktsverk om den kristna kyrkans historia.

David Gudmundsson
Doktorand, Lund